

Голас Радзімы

№ 35 (1605)
30 жніўня 1979 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СВЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Год выдання 24-ы
Цана 4 кап.

Дзяржаўны народны аркестр БССР імя Жыновіча — адзіны ў Савецкім Саюзе па складзе інструментаў, унікальны па гучанні. Асноўнае месца ў ім належыць цымбалам. Сярод твораў, што выконвае аркестр, пераважаюць напісанія беларускімі кампазітарамі.

НА ЗДЫМКУ: у час выступлення калектыву ў мінскім парку ля помніка Янку Купале.

Фота М. МІНКОВІЧА.

**ПАСЛУГІ СЕЛЬСКИМ
ЖЫХАРАМ**

«Ад саматужных майстэрняў
да комплексных прадпрыемстваў»

стар. 2—3

**НЕ ЧАКАЦЬ МІРУ, А ЗМАГАЦЦА
ЗА ЯГО!**

«Смотреть правде в глаза»

стар. 4

**ПІСЬМЕННІК ДАСЛЕДУЕ ВЫТОКІ
ЗДРАДЫ**

«Думку вырашыць»

стар. 6

ВЫДАТНАЕ ДАСЯГНЕННЕ САВЕЦКАЙ КАСМАНАЎТЫКІ

Як ужо паведамлялася, савецкая навука і тэхніка дабіліся новага выдатнага дасягнення ў даследаванні і асваенні касмічнай прасторы: паспяхова завершаны самы доўгі ў гісторыі пілатуемы палёт у космас працягласцю 175 сутак.

Арбітальная станцыя «Салют-6» стала важнай вяхой на шляху супрацоўніцтва народаў на касмічных арбітах. На яе борце пад сцягам праграмы «Інтэркосмас» былі праведзены тры міжнародныя экспедыцыі з удзелам касманаўтаў Чэхаславакіі, Польшчы, ГДР. Арбітальны палёт на караблі «Саюз-33» зрабіў балгарскі касманаўт. Удзел вучоных і касманаўтаў розных краін у гэтых палётах надаў касмічным стартаў 1978—1979 гадоў ранг буйных міжнародных праграм.

Цэнтральны Камітэт КПСС, Прэзідыум Вярхоўнага Савета СССР і Савет Міністраў СССР горава павіншавалі вучоных, канструктараў, інжынераў, тэхнікаў і рабочых, усе калектывы і арганізацыі, якія прымалі ўдзел у падрыхтоўцы і ажыццяўленні працяглага касмічнага палёту на арбітальным навукова-даследчым комплексе «Салют-6»—«Саюз», касманаўтаў Уладзіміра Ляхава і Валерыя Руміна з новым вялікім дасягненнем у асваенні космаса.

Указами Прэзідыума Вярхоўнага Савета СССР лётчыкам-касманаўтам У. Ляхаву і В. Руміну прысвоены званні Герояў Савецкага Саюза з уручэннем ордэна Леніна і медала «Залатая Зорка».

Зараз касманаўты паспяхова праходзяць адаптацыю, а арбітальная станцыя «Салют-6» працягвае палёт у аўтаматычным рэжыме. Інфармацыя, якая паступае ў Цэнтр кіравання палётам, апрацоўваецца і вывучаецца.

НА ЗДЫМКУ: касманаўты У. ЛЯХАУ і В. РУМІН вярнуліся на зямлю.

ДОМ НА ВЫБАР

У прасторны катэдж, абліцаваны керамічнымі блокамі, — імяна такі, які заказаў, — перасялілася сям'я даяркі калгаса «Шлях да камунізму» Луцінецкага раёна А. Явенка. Яго пабудавалі работнікі рамонтна-будаўнічага ўпраўлення службы быту.

Індывідуальныя заказы на будаўніцтва дамоў для жыхароў вёсак выконваюць семнаццаць будаўнічых падраздзяленняў Брэсцкага абласнога рамонтна-будаўнічага тэста, а таксама перасоўваюць механізаваныя калоны аб'яднання Міжкалгасбуд.

Штогод у вёсках Брэсцчыны ўводзяцца ў строй наля дзевяці тысяч кватэр. У кожным сельскім Савецце аформлены стэнды «Дом на выбар». Гэта спецасаблівая каталогі 11 тыпавых узораў сельскіх жылых дамоў, створаных архітэктарамі: адна-

і двухпавярховых будынкаў, на тры, пяць і больш пакояў, з гаражом для аўтамашыны ці без яго... Прапаноўваюцца не толькі варыянты планіроўкі, але і добраўпарадкаванне, азеляненне. Прадугледжана і размяшчэнне неабходных для сельскіх жыхароў гаспадарчых пабудоў.

Многія калгасы Брэсцчыны на свае сродкі заказваюць падрадным арганізацыям будаўніцтва дамоў з усімі бытавымі выгодамі, а потым прадаюць іх земляробам у растэрміноўку з выплатай пазыкі на працягу 10—15 гадоў. Калгас «Перамога» Баранавіцкага раёна прадастаўляў такіх дамоў 200 сем'ям хлебарабаў.

Рад калгасаў Пінскага, Столінскага, Камянецкага і іншых раёнаў ствараюць грамадскі жылы фонд.

П. СУСІКАУ.

ЗРУЧНЫ «ЗЕНИТ»

Усю разнастайнасць навакольнага свету, багацце фарбаў дае магчымасць зазіць новая мадэль фотаапарата «Зеніт», выпуск якой асвоіў Вілейскі завод. Нават пачынаючы аматар можа атрымаць

з яе дапамогай выдатныя здымкі. Дабіцца гэтага дазваляе ўбудаваны экспанометр, які з максімальнай дакладнасцю вызначае асветленасць аб'екта. Навінка асабліва зручная пры каляровым фатаграфаванні.

У калгасе «Расія» Дзятлаўскага раёна зялёная маса ўперамежку з саломай закладваецца ў траншэі. На зіму жывёла кармамі забяспечана.

Фота А. ПЕРАХОДА.

СЕЛЬСКИ СЭРВІС НА ЎЗРОВЕНЬ ГАРАДСКОГА

АД САМАТУЖНЫХ МАЙСТЭРАНЬ ДА КОМПЛЕКСНЫХ ПРАДПРЫЕМСТВАЎ

Ала ГРЫБ,

міністр бытавога абслугоўвання насельніцтва БССР

ГРЫБ Ала Лаўрэнцеўна нарадзілася ў 1936 годзе ў Краснадарскім краі. Закончыла Кіеўскі тэхналагічны інстытут лёгкай прамысловасці. Доўгі час працавала на розных пасадах Мінскага аб'яднанага вытворчага аб'яднання «Прамень», потым знаходзілася на партыйнай рабоце. З пачатку 1978 года — міністр бытавога абслугоўвання насельніцтва рэспублікі. Дэпутат Вярхоўнага Савета БССР.

гасаў і саўгасаў пабудаваны сотні комплексных прыёмных пунктаў.

На кожным такім пункце жыхар вёскі можа атрымаць практычна любую паслугу: адрамантаваць абутак, пашыць адзенне, узяць напрат неабходную рэч, здаць у рамонт гадзіннік, радыёпрыёмнік або тэлевізар, паstryчыцца і гэтак далей.

Вядома, паліто, касцюм, або туфлі чалавек можа набыць і ў магазіне. Выбар адзення і абутку ў нас не малы. Але ж чалавеку хочацца адзявацца і абувацца разнастайна, па свайму густу. Тым больш, што на камбінатах хапае розных тканін і скураных вырабаў.

Зараз у рэспубліцы нямаюць такіх калгасаў, саўгасаў і нават раёнаў, дзе аб'ём паслуг на аднаго вясковага жыхара набліжаецца да гарадскога аб'ёму. Гэта можна сказаць пра Свіслацкі, Слонімска, Гарадоцкі, Дубровенскі, Жабінкаўскі, Пружанскі, Бабруйскі і іншыя раёны.

Трэба ўлічыць і той факт, што зараз у многіх сельскіх жыхароў ёсць свае легкавыя аўтамашыны і матацыклы. Гэтыя людзі, па жаданню, атрымліваюць паслугі непасрэдна ў райцэнтры.

Для паліпшэння культуры абслугоўвання на сяле, паліпшэння якасці паслуг і скарачэння тэрміну іх выканання наша міністэрства прадугледзела шэраг арганізацыйных мер. Гэта ўмацаванне матэрыяльна-тэхнічнай базы, расшырэнне сеткі прыёмных пунктаў, шырокае ўкараненне абслугоўвання па рамонту тэлевізараў, радыёпрыёмнікаў і іншых бытавых машын і прыбораў, расшырэнне паслуг непасрэдна на даму і ў полі, а таксама падрыхтоўка кваліфікаваных кадраў, асабліва прыёмшчыкаў комплексных пунктаў і да т. п.

Адначасова міністэрства пачало арганізацыйную перабудову службы быту. Ужо створана нямаюць абласных, добра аснашчаных вытворчых аб'яднанняў. Што ўяўляе сабой кожнае такое прадпрыемства? Для прыкладу возьму аб'яднанне па рамонту трыкатажных і швейных вырабаў. Гэта арганізацыя бярэ пад свой кваліфікаваны кантроль усе раённыя атэльы, забяспечвае іх разнастайным матэрыялам, неабходнай тэхнікай, кадрамі. Па такому прыняццю дзейнічаюць аб'яднанні па іншых відах паслуг.

Жыццё падказвае, што прышоў час стварыць на цэнтральных сядзібах калгасаў і саўгасаў бытавыя комплексы.

У чым асаблівасць такіх бытавых комплексаў, чаму яны найбольш выгадныя ў вёсцы? Зручнасць іх у тым, што на месцы можна атрымаць шэраг разнастайных паслуг. Гэта і мыццё бялізны, метадам самаабслугоўвання, і паслугі цырульніаў, лаўняў, фатаграфій, пашыў і рамонту адзення, пракат розных неабходных рэчаў. Тут прымаюць заказы і на ўсе іншыя віды паслуг, якія выконваюць спецыялізаваныя прадпрыемства і ў цэхах абласнога і раённага значэння. Скажам, хімічэстка, рамонт бытавой тэхнікі.

Такіх комплексаў у рэспубліцы пакуль што нямаюць. Хачу расказаць аб адным з іх, які дзейнічае ў вёсцы Блонь Пухавіцкага раёна.

Прадпрыемства гэта ўдала размешчана ў новай забудо-

ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ

БУЙНЕЙШЫ Ў РЭСПУБЛІЦЫ

На Глыбоцкім камбінатным заводзе пачалося будаўніцтва буйнейшага ў рэспубліцы элеватара на 62 тысячы тон. Элеватар будзе абсталяваны па апошняму слову тэхнікі. Прапускная здольнасць толькі адной сушылькі складзе да 50 тон збожжа ў гадзіну. Новабудоўля будзе ўведзена ў эксплуатацыю ў 1980 годзе.

У ГОНАР

ГОРАДА-ПАБРАЦІМА

Дружалюбныя сувязі ўстанавіліся паміж гарадамі-пабрацімамі Гомелем і Клерман-Феранам.

У гонар параднёнага французскага горада выканком Гомельскага гарадскога Савета народных дэпутатаў прысвоіў адной з новых вуліц у Савецкім раёне горада імя Клерман-Ферана.

З выпадку гэтай падзеі адбыўся мітынг жыхароў вуліцы. На ўрачыстасцях

прысутнічала дэлегацыя з Клерман-Ферана на чале з першым памочнікам мэра французскага горада.

СВЯТА РОДНАЙ ВЁСКІ

Яшчэ адно новае свята пачало адзначацца ў Берастаўскім раёне — свята роднай вёскі. Распрацавалі сцэнарый, арганізавалі і правялі свята мясцовыя энтузіясты сумесна з аддзелам культуры райвыканкома. На ўрачыстасцях у вёсцы Рэмуняўцы былі падведзены вынікі агляду-конкурсу на лепшы двор. Пераможцам уручаны ўзнагароды. З цікавасцю азнаёміліся ўдзельнікі свята з выстаўкай прыкладной народнай творчасці.

КЛУБ ДЛЯ МАЛАДАЖОНАЎ

Двое ўступаюць у жыццё. Перад імі паўстае многа пытанняў: як лепш будаваць сям'ю, як выхоўваць дзяцей, як весці бюджэт? На гэтыя і на многія іншыя пытанні мінскія маладажоны атрымліваюць адказ у клубе маладой

сям'і Палаца культуры і тэхнікі аўтазавода. Ужо сама назва клуба «Я+Я=СЯМ'Я» гаворыць аб яго прызначэнні.

Тут праводзяцца сустрэчы з педагогамі, урачамі, юрыстамі, выхавальцамі дзіцячых дашкольных

Да нас прыехалі турысты з Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі. Першыя крокі — па пероне Брэсцкага вакзала.

ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ ● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ● ФАКТЫ

ве вёскі. Інтэр'еры асноўных памяшканняў комплексу ствараюць прывабны выгляд. У адной частцы будынка размясціўся прыёмны пункт, у які ўваходзяць салон для прыёму, афармлення і выдачы заказаў, пакой вязаных майстроў па рамонту радыё-тэлевізійнай апаратуры, металавырабаў і абутку. Тут таксама можна сфатаграфаваліся, узяць напраткат неабходную рэч, пашыць або адрамантаваць адзенне.

У другой частцы будынка размясціліся лазня з парылкай сухой пары і мікрабасейнам, пральня самаабслугоўвання.

На другім паверсе комплексу знаходзяцца цырульня і салон, дзе можна адпачыць, выпіць шлянку чаю. Тут жа праходзяць сямейныя ўрачыстасці, а таксама розныя выстаўкі.

Эканоміка калгасаў і саўгасаў Беларусі зараз надзвычай узмацнела. Яна дазваляе гаспадаркам без асаблівых цяжкасцей будаваць падобныя бытавыя комплексы. І кіраўнікі гаспадарак не сур'яць гэтага. Яны толькі просяць падрыхтаваць каштарысную дакументацыю. Міністэрства ўжо распрацавала дакументацыю некалькіх варыянтаў комплексных прадпрыемстваў, можа таксама забяспечыць іх тэхналагічным абсталяваннем і спецыялістамі.

Практыка паказвае, што комплексныя прадпрыемствы быту ў вёсцы даюць магчымасць эканоміцы больш як 15 працэнтаў фонду гадавога часу. А гэта немалаважны рэзерв для павелічэння вытворчасці сельскагаспадарчай прадукцыі.

Адначасова мы шмат увагі ўдзяляем культуры і якасці абслугоўвання, укараняем новыя формы, якія дазваляць эканоміцы час на атрыманне паслуг. Сёлета будзе поўнаасцю ўведзена комплексная сістэма кіравання якасцю ва ўсіх раённых бытавых камбінатах і спецыялізаваных прадпрыемствах, значна пашыраны кола і аб'ёмы паслуг дома і па месцу работы вяскоўцаў.

Быт — адна з асноўных сфер жыцця чалавека. Ад яго ўладкаванасці і правільнай арганізацыі залежыць настрой людзей, выхаванне падрастаючага пакалення, цікавы, разумны адпачынак, фарміраванне духоўнага і маральнага аблічча чалавека. Вось чаму партыя і ўрад рэспублікі, партыйныя і савецкія органы на месцах працягваюць пастаянны і неаслабны клопат аб тым, каб зблізіць узроўні абслугоўвання сельскага і гарадскога насельніцтва.

● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ●

Устаноў, паварамі, кандытарамі, работнікамі службы быту, мастакамі-мадэльерамі.

Дні адпачынку маладой сям'і, вусныя часопісы, вечары пытанняў і адказаў, культпаходы ў тэатры — усё гэта дапамагае юнакам будаваць сямейнае жыццё. Клуб стаў любімым месцам адпачынку маладых.

ПРАСТОІ МІНІМАЛЬНЫЯ

Бесперабойную работу тэхнікі на палях Беларусі забяспечылі спецыялісты Харкаўскага завода трактарных рухавікоў. У рэспубліцы адкрыты апорныя пункты прадпрыемства, на якіх праводзіцца гарантыйны рамонт матораў.

Эксперыментаваць праведзены на першай апорнай базе завода ў Клецьку, поўнаасцю апраўдаў сябе. У лічаныя дні ў час леташняй уборкі там ліквідаваны няспраўнасці больш як у 200 рухавіках, на што раней ішлі месяцы.

● ПАДЗЕІ ● ЛЮДЗІ ●

Горад Баранавічы — звычайны раённы цэнтр Мінскай вобласці. Яго назву ніяк не адлучыш ад назвы рэчкі, на якой ён стаіць: Баранавічы. Яго ніяк не мінеш, калі едзеш па шашы з Мінска ў Магілёў. Ён не прываблівае якімі-небудзь славутасцямі, даўнінай, але многія падарожнікі спыняюцца тут, каб пабыць у цішыні, палюбавацца маляўнічымі краявідамі.

Ды і горадам Баранавічы стала толькі ў наш час. У мінулым стагоддзі — гэта мястэчка, якое належала графам Патоцкім, было вядома галоўным чынам кірмашом, цагельнямі і вапеллямі.

Аб сучасным жыцці гарадка нашым чытачам дадуць пэўнае ўяўленне фотаздымкі, якія мы змяшчаем.

НА ЗДЫМКАХ: цэнтр горада забудаваны па-новаму; Дом быту — адно з прадпрыемстваў, якое прызначана для абслугоўвання насельніцтва; вакальна-інструментальны ансамбль «Сябры» раённага Дома культуры — удзельнік і дыпламант розных творчых конкурсаў, часты госць рабочых і калгаснікаў.

Фота С. КРЫЦКАГА.

ВЕЛЬМІ ХУТКА ТУРЫЗМ У БЕЛАРУСІ СТАЎ БУЙНОЙ СФЕРАЙ АБСЛУГОЎВАННЯ ЛЮДЗЕЙ

МАРШРУТЫ АДПАЧЫНКУ І ЦІКАЎНАСЦІ

Неяк мяне пацягнула збіраць незабывае ўражанне, дало людамі публікацыі аб беларускім турызме — усё, што трапіць на вочы. За кароткі час набралася пухля папка. На маю думку, самым унікальным у ёй застаецца паведамленне, змешчанае сёлета ў студзені ў газеце «Вячэрні Мінск». Мінскае бюро падарожжаў і экскурсій, гаварылася ў ім, прапанаваў усім, хто жадае, зрабіць падарожжа «з зімы ў лета». Уявіце: над дахамі лютуюць завірухі, ад маразоў ажно вухаюць бяргенні, а тут — такая спакуса! А да лета і сапраўды было не блізка: больш за дзевяць тысяч кіламетраў на ўсход краіны, ва Уладзівасток, а там на цеплаходзе «Хабараўск» па цёплых морах у тропікі. Няўжо, думаю, каму захочацца ехаць у такую далек? Ды і грошай немалых каштуе такое падарожжа.

Рэспубліка ў тым жа дні сустракаю знаёму — немаладоў ўжо жанчыну, якая працуе на заводзе інжынерам. Даведваюся, што бярэ яна адпачынак.

— Чаму зімою?
— Еду з зімы ў лета.
— Праз Уладзівасток, на цеплаходзе, ажно на экватар?
— Так.

— Авохці! І вам ахвота... (я хацеў быў сказаць: мець такі клопат, калі і на Беларусі ўлетку можна нядрэнна адпачыць?).

Жанчына не дала мне апамтатца:
— Чаму не! Я даўно марыла...

Мая журналісцкая цікаўнасць павяла мяне ў Мінскае бюро падарожжаў і экскурсій. Не адразу, праўда, а пасля таго, як улёгся азарт (без перабольшання) і турысты вярнуліся дадому.

Перш-наперш, аказалася, што жадаючы адправіцца ў падарожжа было ў два разы больш, чым пуцёвак. У ліку шчасліўцаў былі пераважна людзі з вытворчасці. З загадкама аддзела рэалізацыі Лідзіяй Мізэрнюк перабіраем дакументы, цікавімся прафесіямі. Інжынер, фрэзероўшчык, кантралёр, зборшчыца, кіна механік, студэнтка, выкладчыкі розных навучальных устаноў, медыкі, работнікі культуры, навуковыя супрацоўнікі, двое журналістаў.

Большасць — жанчыны. Трэцюю частку пуцёвак на 50 працэнтаў аплікалі прафсаюзныя камітэты. Астатнія набыты на ўласныя сродкі.

Вывад другі: падарожжа на камфартэльным, добра абсталяваным цеплаходзе зрабіла

літкі нашай дзяржавы, рост дабрабыту і культуры народа, павелічэнне свабоднага часу ў сувязі з пераходам на пяцідзённы рабочы тыдзень з двума выхаднымі, развіццё сродкаў транспарту, імкненне людзей да пазнання прыроды, гістарычнай мінуўшчыны і сучасных дасягненняў. Арганізацыйныя пытанні асабліва энергічна пачалі вырашацца пасля таго, як дзевяць гадоў назад у краіне была прынята пастанова партыі і ўрада аб мерах па далейшаму развіццю турызму і экскурсій.

У Беларусі ўзніклі новыя формы актыўнага адпачынку. Асабліваю папулярнасць атрымаў сямейны турызм, павялісіся спецыялізаваныя турысцкія маршруты для розных катэгорый насельніцтва, маршруты выхаднага дня. Напрыклад, каля 80 турысцкіх паяздоў, шмат аўтобусных маршрутаў арганізуюцца спецыяльна для вясковых жыхароў (з улікам сезоннасці працы ў сельскай гаспадарцы).

Летась турысцка-экскурсійныя ўстановы абслугоўвалі больш за мільён жыхароў вёскі. Беларускія сяляне ахвотна адпраўляюцца ў падарожжы па буйных гарадах Расіі, на Украіну, у Сярэдняю Азію і Закаўказзе.

Увогуле, практычна кожны трэці жыхар рэспублікі ўдзельнічае ў турысцка-экскурсійных мерапрыемствах.

Такім чынам, дзеля адпачынку і цікаўнасці мы з прыемнасцю ездзім, лётаем, плаваем, крочым па роднай краіне, пазнаючы яе гісторыю і прыгажосць. Але якія ж мэты паходзяць і экскурсій?

Неяк мой таварыш, які сустракаўся з замежнымі турыстамі, што прыехалі ў нашу краіну, заўважыў, што ў іх пераважна забавы інтарэс. Павесаліца і нашы людзі ўмеюць, але не губляючы пазнавальнага і выхаваўчага сэнсу турызму.

Скажам, экскурсія моладзі на прамысловыя прадпрыемствы, у цікавыя калгас ці саўгас робіцца яўна не дзеля забавы, а каб бліжэй пазнаёміцца з вытворчасцю, вызначыць свае адносіны да той ці іншай прафесіі. Цікавае да такіх паходаў вялікая, на іх не так проста набыць пуцёўкі.

Само сабою — здароўе людзей. Узвямазалежнасць тут двухбаковая. У здаровага чалавека мацней цяга да падарожжа, а само падарожжа, рух — эліксір здароўя. Што ж, і тут можна знайсці даволі грунтоўныя пацвярджэнні. Аднойчы дэмаграфічны даведнік

ААН, які выйшаў у Нью-Йорку, паведаміў, што ў Савецкай Беларусі сярэдняя працягласць жыцця жанчын адна з самых высокіх у свеце — 76 гадоў. А цяпер і мужчыны-беларусы падцягнуліся да больш працяглага даўалецця. Не дзіва, што ў рэспубліцы побач з арганізаваным турызмам імкліва расце самадзейны.

Але гэта толькі так гаворыцца — самадзейны, быццам бы па прычыну: рабі, што і як хочаш. Такому турысту таксама патрэбен рыштунак, інвентар, месца для сну, харчаванне, спецыяльная літаратура. Значыць, і тут даводзіцца думаць адпаведным органам. Клапоціцца і грамадскасць. У рэспубліцы дзейнічаюць сотні турысцкіх клубаў і тысячы — турысцкіх секцый пры калектывах фізкультуры, якія дапамагаюць аматарам падарожжаў цікава, з карысцю правесці вольны час.

Мяркуецца, што ў бліжэйшай будучыні патрэбы насельніцтва рэспублікі ва ўстановах турызму павялічацца ў чатыры-пяць разоў, значна пашырыцца ўзроставы састаў удзельнікаў падарожжаў. У працоўных калектывах імкнуча ўсімі сродкамі падтрымаць натуральнае, здоравае захваленне людзей, робячы адпаведныя карэктывы ў планах сацыяльнага развіцця.

Беларусы і раней хадзілі ў далёкія краіны і землі. Вось у мяне ў руках кніжка В. Грыцкевіча «Падарожжы нашых землякоў» (выданне 1968 года). У ёй цікава расказваецца пра найбольш вядомых падарожнікаў — выхадцаў з Беларусі — мінулых вякоў: Мікалая Судзілоўскага, Ігнація Дамейку, Юльяна Нямцэвіча, Івана Чэрскага, Бенядзікта Дыбоўскага і інш. Гэта былі таленавітыя адукаваныя людзі, вучоныя-даследчыкі, якія пакінулі глыбокі след як у сябе на радзіме і землях, дзе ім давалася жыць, працаваць. Але кідаецца ў вочы такая акалічнасць: многія з іх былі выгнаннікамі. Не па сваёй волі пакідалі яны родны край і не заўсёды маглі вярнуцца дадому.

Нашы сучаснікі, вярнуўшыся ці з далёкага падарожжа, ці з паходу па родных ваколіцах, прывозяць з сабою дадому і багацце ўражанняў, новых ведаў, і зарад бадзёрасці, энергіі. Гэта патрэбна кожнаму, каб працягваць плённа працаваць.

Мікола ВАСІЛЕЎСКІ.

«Блакітныя азёры» — запаведныя мясціны Беларусі.

Фота М. МІНКОВІЧА.

ХОРОШО ЛИ МЫ ПОМНИМ ОБ УРОКАХ ИСТОРИИ?

СМОТРЕТЬ ПРАВДЕ В ГЛАЗА

Почему, в силу каких причин не удалось предотвратить вторую мировую войну? Почему не удалось сохранить 50 миллионов человеческих жизней и выражающиеся поистине астрономическими цифрами материальные ценности? Все ли, наконец, сделано для того, чтобы не допустить третьей мировой войны?

Эти вопросы задают себе сегодня миллионы людей. И родившиеся после войны. И люди моего поколения, прошедшие через фронт, ранения, потерю родных и друзей.

Памятью очевидца, жившего в 20-е и 30-е годы, и памятью историка я помню о существовании двух подходов к предотвращению второй мировой войны. Это было в период, когда война едва-едва проступала на горизонте. Один — подход Советского Союза, который твердо придерживался принципа «не ждать мира, а бороться за него». Советский Союз в тридцатые годы активно выступал за применение на практике принципа коллективной безопасности, за объединение усилий миролюбивых государств в противодействие агрессии стран «оси». Он настаивал на решительных мерах как в области разоружения, так и в области создания эффективной антигитлеровской коалиции, способной сдержать гитлеровскую агрессию. Восточный пакт взаимной помощи, призванный не допустить агрессии Германии и Италии, и Тихоокеанский пакт, цель которого — обуздать захватнические планы милитаристской Японии, — такими видел СССР реальные преграды, способные остановить агрессию. При наличии соответствующих договоров СССР готов был немедленно прийти на помощь западным странам в случае если бы агрессия против них была все же развязана...

История однозначно расставила «оценки»: одну — подходу, предлагавшему Советским Союзом. Совсем другую — подходу, избранному Англией, Францией, Соединенными Штатами. Политика «обеспечения мира» путем потворства агрессору, политика миролюбивых заявлений при ответственном затормаживании разоружения, политика перепевов гитлеровского тезиса «советской опасности» и потворства вооружению Германии оказалась, по меньшей мере, близорукой. Как, например, близорук оказался взгляд в недалеком, как вскоре оказалось, будущее президента США Гувера! «Я убежден, — заявлял Гувер, — что ни Германия, ни другие страны не хотят воевать против западных демократий при условии, что последние не будут препятствовать продви-

жению фашизма на Восток». Исходя из такого курса, Англия и Франция летом 1939 года сорвали переговоры с СССР о военном союзе.

Какой ценой заплатила Европа, да что там — весь мир за ту близорукость, известно. Будем достаточно осторожно относиться к историческим параллелям. Но глаз историка находится в обстановке 30-х и 70-х годов — при всех отличиях их, причем отличиях принципиального характера — немало сходных черт, знакомых деталей. В 30-х годах на Советский Союз был направлен мощный бронетанковый кулак. С середины 40-х он стал ядерным, продолжая и по сей день оставаться именно «кулаком»: никто из военных специалистов не решится этого отрицать. Почти 2400 видов средств доставки ядерного оружия США способны обрушить на Советский Союз 10 000 ядерных боеприпасов. Военная мощь США и их союзников колоссальна, а на Западе весьма влиятельные круги добиваются все нового и нового ее роста. Нарастание военных сил ведется под бесконечный аккомпанемент разных вариаций все того же старого тезиса о «советской военной угрозе». Как и в тридцатые годы, определенные силы стремятся как можно шире распространить «понимание» того, что коллективные усилия в сохранении мира «выгодны только русским», что Западу необходима «сила и еще раз сила» — причем ориентированная, как и прежде, в строго определенном направлении: на Восток. Вновь оживают идеи помощи военными субсидиями и поставками военной техники тем, кто в данный момент открыто объявляет Советский Союз «врагом номер один»: помощи, призванной опять-таки канализовать в сторону СССР германские притязания. Те, кто сегодня готов помогать Китаю, руководствуясь теми же утилитарными соображениями, что и для Германии прежде, предпочитают не думать о новой «роковой осечке»...

Ключ к миру в современном мире — разрядка и разоружение. Ядерная эпоха предъявляет совершенно определенные требования к способам решения международных проблем, сложностей, противоречий. Определенные требования предъявляет к ним и новая расстановка социально-политических сил в мире. Народам всех стран, всех континентов нужны сегодня не новые вложения в военную мощь, не дальнейшее ее наращивание: им жизненно необходимо согласованное снижение уровня этой мощи, а затем и полная ее ликвидация. Народам нужна материализация разрядки в

военной области. Народам нужны не новые военные блоки, а роспуск старых. Не «баланс страха», а баланс взаимного доверия, порожденного согласованными мерами в уменьшении угрозы ядерной катастрофы, в обеспечении равной безопасности, — вот что нужно народам: и советскому, и американскому, и немецкому, и китайскому, и всем другим.

Именно такой путь предлагает Западу Советский Союз. Согласие Западу идти этим путем только совершенно открытые недруги разрядки, вроде сенатора Г. Джексона, могут сравнивать с обанкротившейся «политикой умиротворения», которую Англия, Франция и США проводили по отношению к гитлеровской Германии в 30-е годы. Сравнение это — не просто кощунственно, оно лишено элементарного здравого смысла. Какое «умиротворение» можно рассмотреть в совместном пути к разрядке и разоружению, если путь этот выгоды и СССР, и США, и всему миру? Если этот путь, более того, является единственной альтернативой ядерной катастрофе?

Сегодня, в сороковую годовщину начала второй мировой войны, в день горький и обязывающий всех нас думать о будущем, помня о прошлом, надо смотреть правде в глаза. Как бы значительны ни были уже предпринятые нами шаги к разрядке и разоружению, цель полного исключения вероятности новой мировой войны из жизни людей не достигнута. Угроза войны отодвинута, но полностью не устранена.

Сравнивая 30-е и 70-е годы с точки зрения возможности предотвращения войны, приходишь к очень серьезному и важному выводу: ради многократного усиления этих возможностей необходимо, чтобы Запад отказался от системы двойных стандартов в своей политике. В тридцатые годы его политики пытались одновременно сохранить мир — и подтолкнуть агрессию на Восток. В 70-е их преемники нередко пытаются сочетать ограничение вооружений на одних направлениях форсированием на других, пытаются увязать взаимоисключающие курсы на разрядку и на антиразрядку. Противоречивость такой политики очевидна, тем более, что «советская угроза» в отличие от гитлеровской 30-х годов — чистой воды блеф. Политика, основанная на внутреннем противоречии, порождает иллюзию мира, но не обеспечивает мир: яснее ясного подтвердилось это именно в 1939 году.

Лев СЕМЕЙКО,
кандидат военных наук.
АПН.

ШТО? * ЯК? * ЧАМУ?

Многія нашы суайчыннікі, што адпачывалі ў Беларусі, асабліва ў вясновых родзічаў, сярод самых яркіх ураманяў часта называлі радыё, якое гучыць у доме літаральна з раніцы да позняга вечара. «Дзень, калі перадачы пачыналіся з народных песень, быў для мяне найбольш спрыяльным», «займаючыся сваімі справамі, я мімаходзь з рэпрадуктара даведваўся пра падзеі ў свеце», «з цікавасцю слухаю выступленні кіраўнікоў вашай краіны», «песень пачуў! Нават завучыў новыя, што спадабаліся...». Так гаварылі госці. А гаспадары здзіўляліся ў адказ, бо ім справа ўлілялася звычай і будзённай.

РАДЫЁТРАНСЛЯЦЫЙНАЯ СЕТКА

ахоплівае ўсю рэспубліку. І мінчане, і жыхары аддаленых вёсак слухаюць перадачы, якія «прыходзяць» па правадах. Здавалася б, нашошта гэта сёння? Можна купіць у магазіне айчыны радыёпрыёмнік самага высокага класа, са стэрэафонічным гучаннем, з шырокім дыяпазонам хваляў... Але ўладальнікі такіх прыёмнікаў не адмаўляюцца ад прасценькага рэпрадуктара. Перад работай, сноўдаючыся з кухні ў пакой ці ванную, можна паспець паслухаць навіны, прагноз надвор'я, у абед — папулярныя мелодыі, вечарам — гутарку з цікавым чалавекам. Ніякіх турбот — толькі ўключы. Усё астатняе, у тым ліку і высокая якасць гучання — гарантавана радыётрансляцыйнай сеткай. Згадзіцеся, радыёпрыёмнік трэба перш настроіць на патрэбную хваля, адрэгуляваць гучнасць, пазбавіцца ад атмасферных перашкод — у навалніцу яны сур'ёзна замінаюць. Перавагі радыёпрыёмніка чалавек можа скарыстаць у вольны час — напрыклад паслухаць нейкія цыклавыя перадачы, вялікія і складаныя музычныя творы, лекцыі, разлічаныя на пэўнае кола слухачоў...

Сетка проваднага вяшчання прапануе сваім карыстальнікам тры праграмы. Па першай з Мінска ці Масквы ідуць перадачы на галоўныя грамадска-палітычныя тэмы. Другая — інфармацыйна-музычная, яе прадстаўляюць беларускія «Крыніцы» і маскоўскі «Маяк». Трэцяя праграма трансляецца з Масквы. Яна мае пазнавальны, растлумачальны характар.

Прастата ў карыстанні, даступнасць — важныя аргументы на карысць радыётрансляцыйнай сеткі. Кожны, хто атрымлівае новую кватэру, ведае, што разетка для рэпрадуктара пастаўлена загадзя. Трэба толькі купіць гэты рэпрадуктар. Такі, што будзе прымаць усе тры праграмы, каштуе не больш як 20 рублёў, аднапраграмы — наогул 5—7 рублёў. Плата за карыстанне радыёкропкай дзевяццацца 50 капеек у месяц. Зразумела, наважэць можа адмовіцца ад паслуг трансляцыйнай сеткі, але падобныя выпадкі вельмі рэдкія. І таму, нягледзячы на нязначную плату, проваднае вяшчанне ў межах рэспублікі рэнтабельнае. Масавы характар карыстання акупае ўсе затраты на пракладку новых ліній, будаўніцтва падстанцый, утрыманне спецыялістаў.

Пачыналася будаўніцтва радыётрансляцыйнай сеткі ў рэспубліцы з Мінска. Было гэта ў кастрычніку 1929 года. Так што сёлета проваднае вяшчанне можа адзначаць юбілей. І вось цікавая дэталё. Калі святкаваць узяліся б толькі работнікі Мінскай трансляцыйнай сеткі, то выглядала б гэта даволі сціпла. Каля 150 чалавек — інжынераў, тэхнікаў, рабочых — складаюць штат гэтай арганізацыі. Але ж ці можна святкаваць без тых, дзеля каго працуе разгалінаваная трансляцыйная сетка — уладальнікаў больш як 600 тысяч радыёкропкаў? А да мінчан абавязкова далучацца і жыхары іншых гарадоў, вяскоўцаў...

Калі радыёфікацыя рэспублікі толькі пачыналася, колькі здзіўлення, радасці выклікала ў кожным доме перадача, што «прыйшла» па правадах з Мінска ці Масквы. Гэта было адкрыццё новага свету, усведамленне сваёй сувязі з асабіста невядомымі, але такімі ж шчырымі і працавітымі людзьмі. Сёння нават дзеці не здзіўляюцца тэлевізару, магнітафону. А сціплы радыёрэпрадуктар стаў проста прадметам паўсядзённай неабходнасці, як хлеб, сернікі ці соль. І штодзень задавальняе адну неспатольную прагу — ведаць, чым жыць, пра што клапаціцца людзі ў рэспубліцы, у краіне, у свеце.

ГОСЦІ З ЯПОНІ

Сталіцу Беларусі па запрашэнню Гарвыканкома наведвала дэлегацыя муніцыпалітэта японскага горада Сендай на чале з мэрам Такэсі Сімана.

21 жніўня госці сустрэліся са старшынёй выканкома Мінскага гарсавета народных дэпутатаў С. Лукашэвічам. Ён дэпла вітаў прадстаўнікоў горада, з якім Мінск падтрымлівае шматгадовыя сяброўскія сувязі, расказаў аб змяненнях, якія адбыліся ў сталіцы рэспублікі за шэсць год, што прайшлі пасля першага візіту дэлегацыі. Госці былі азнаёмыя з практыкай работы выканкома гарсавета па паляпшэнню транспартнага абслугоўвання, абеспячэння вадой, аховы навакольнага асяроддзя, па вышэйшым тэмпаў прамысловай вытворчасці і стварэнню найлепшых умоў для жыцця і працы насельніцтва.

Па колькасці насельніцтва Сендай меншы за Мінск, у ім жыве 700 тысяч чалавек, сказаў Т. Сімана. Мы таксама праводзім вялікую работу па ахове навакольнага асяроддзя, арганізацыі транспарту, водазабеспячэння. Аднак, я не ўпэўнены, што яна ідзе так гладка і бліскава, як у вас у горадзе. У гэтым сэнсе абмен вопытам вельмі карысны, нягледзячы на розныя палітычныя сістэмы ў нашых краінах.

Усякі раз, калі жыхары Сендая едуць у Савецкі Саюз, я раю ім абавязкова наведаць Мінск. Гэта буйны горад з вялікай гісторыяй, цікавымі традыцыямі, развітай прамысловасцю.

Госці з Японіі зрабілі паездку па гораду, аглязелі яго архітэктурныя ансамблі, помнікі, новыя раёны жыллёвага будаўніцтва.

У час знаходжання ў Мінску прадстаўнікі Сендая наведвалі прамысловыя прадпрыемствы, саўтасы, месцы адпачынку мінчан і іх дзяцей, сустрэліся з актывістамі Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі.

«Голас Радзімы»

№ 35 (1605), 1979 г.

The Value of a Soviet Diploma

Engineer U Hla Sein works at a weaving mill in a town near Mandalay, the former royal capital of Burma. The mill is still in the process of being built, and production is not running smoothly, so the engineering staff have all kinds of difficult problems to overcome.

A foreign journalist who was recently at the mill remarked:

"I see you have plenty of trouble with imported equipment".

The young engineer proudly replied: "With the training I received in the USSR I can work on any project".

CAN COPE WITH ANY JOB

He is only one of the more than 530 engineers from abroad who recently graduated from Minsk's Byelorussian Polytechnic Institute.

At the Institute's museum I was shown an unusual map of the world on which could be found multicoloured emblems of countries from where students had come to study. There are more and more of these — 875 students from 62 European, Asian, African and Latin American countries are now taking courses, and every year about 200 qualified engineers (specialists in machine building, power engineering, production technology, building and other fields) return home with Soviet diplomas.

Why are Soviet diplomas becoming increasingly popular abroad? There are many reasons, but the foreign students spoke to said the main reason was the wealth of sound knowledge they received.

Prasad Mahabir (Bihar, India), a fourth-year student in the Faculty of Physics and Power Engineering, said: "The theoretical and practical grounding we get at your schools of higher education allows us to do any job. My speciality is power supply of industrial enterprises and towns. But in addition to electrical engineering we study important areas such as the economics of power supply, production engineering and a great deal of mathematics".

Prasad Mahabir's statement is backed up by the careers of many people from abroad who did their studies at BPI and returned home to important jobs. Vardak Fazl Hadi from Afghanistan, who graduated in engineering, started as an engineer at a factory, then taught at a technical school, and now heads a department at the Ministry of Education. Right after finishing his engineering course, Idio N. E. from Nigeria was appointed deputy manager of a factory owned by Asbeson Ltd. Tunisia's Freds Tahar, who is deputy chief engineer at a phosphate mine, says he owes his job to the high level of training he received in the USSR.

DIVERSITY FUNDAMENTAL

Assistant Professor Eduard Kalinin, Rector of BPI, said:

"The advantage of our system of training engineers lies in its diversity and the sound theoretical knowledge we give our students. Engineers, especially those in developing countries, often have to work on the fringe of related fields, and the broad scope of knowledge they acquired in the USSR helps them greatly. Experience shows that a specialist with a Soviet diploma creates more fruitful designs and is able to comprehend the entire production process.

"All teaching at BPI is subordinated to this fundamental concept. The Institute is one of the USSR's largest schools of higher education and has an experienced and top-notch faculty. More than half its 1,800 members have graduate degrees. The BPI has 15 facul-

ties, 99 chairs and 224 laboratories. Its campus is the size of a small town".

I went to many laboratories where students were working, and in them you forget you are at a school. The laboratories with their latest generation computers, highly sophisticated analysers, electronic microscopes and analog computers are equipped like research centres, and no wonder the level of the research that is being done alongside the teaching is officially recognized as equal to that of the Academy of Sciences' research institutes. It should be mentioned that like their Soviet colleagues, all students from abroad are involved in the many different areas of research.

But it is not only for the quality of knowledge they have acquired that foreign students value the years spent in the USSR.

PRACTICAL LESSONS IN THE SOVIET WAY OF LIFE

Just as he was preparing to defend his engineering thesis misfortune struck Mohammed Ali Ashraf. During a routine checkup the doctors found that the Bangladesh student had a very rare and highly dangerous lung disease, and the verdict was hospitalization.

For more than six months Ashraf stayed in a ward of the Institute of Lung Diseases where the best doctors fought for the young man from Bengal's life. And the disease was conquered.

Before leaving for home Ashraf said: "I have heard a lot about the Soviet way of life and about the Soviet character. But my own experiences were greater than anything I expected. While I was in hospital, I did not let up on my studies for a single day. Professors and teachers came to give me consultations, and they even brought a drawing table so that I could finish my thesis. I will never forget the lessons in human kindness and thoughtfulness I learned in Minsk".

During the six years students from abroad spend in the USSR at schools of higher education, there are all the opportunities to gain first-hand knowledge of Soviet reality. They live and study in the hostels with Soviet students and are given a chance to travel in the USSR. They can work alongside their Soviet counterparts on summer construction teams and spend holidays together. BPI sends students from abroad to holiday homes and holiday hotels on the Black Sea and spots near Leningrad. It also gives them accommodation at tourist and sports camps.

Prasad Mahabir said: "Before I came to the USSR I hadn't even heard of Byelorussia, and now I consider it my second home. I like your people, particularly because they are friendly and kind. There is no racial prejudice, and we feel at home in your country. We know we are among friends".

In his composition Melchor Abesso Edou, a student from Equatorial Guinea, wrote:

"I am proud to be studying and living in the Soviet Union, and not in a capitalist country, where human rights are constantly being denied, where most children and young people do not have access to education, where they have no road to life or a happy future. In the Soviet Union the door to such a future is open wide to all".

Like hundreds of other students from abroad, he is taking home, along with his engineer's diploma, the invaluable wealth of knowledge of the world's first just social system — socialism.

Vyacheslav KHODOSOVSKY

and games and music rooms, as well as its own "menagerie". There is also a swimming pool with a solarium.

On the very first day the new "tenants" found themselves faced with a "tough assignment" — to find a name for their new kindergarten. The decision was unanimous. The farmers' children called it "Kolosok" (Little Wheat-Ear). The new kindergarten/creche is the second on the Krasnaya Smeha Collective Farm.

The veterans recall the days of the Great Patriotic War. Photo by N. AMELCHENKA

MINSK BALLET

The Byelorussian Ballet wins the well-deserved respect not only in our country but abroad. During 46 years of its existence the State Academic Theatre of Opera and Ballet of the BSSR, decorated with the Order of Lenin, has staged dozens of classical and modern plays, almost half of which is created by the Byelorussian composers. The ballets "The Chosen Fiancée", "The Alpine Ballade" and "Til Ulen-spiegel" by E. Glebov have been awarded with diplomas at the All-Union competitions for the best play, and "Prince — the Lake" by V. Zolotarev has got the State Prize of the USSR. Our producers, the outstanding masters of the Russian soviet choreography F. Lopuhov, K. Goleizovsky, A. Yermolaev, V. Vainonan and their Byelorussian colleagues A. Kramarevsky, K. Muller, S. Dretchin direct the plays on the high professional level.

In the repertoire of the theatre today there are the following plays: "Swan Lake" and "The Sleeping Beauty" by P. Tchaikovsky, "Giselle" by A. Adan, "The Vain Caution" by L. Gerold, "Cinderella" by S. Prokofiev, "Raymonda" by A. Glazunov, "The Fountain of Bakchisarai" by B. Asafiev, "Creation of the World" by A. Petrov, "The Alpine Ballade" and "Til Ulen-spiegel" by E. Glebov, "Carmen Suite" by J. Bizet — R. Shchedrin, "Leningrad Symphony" by D. Shostakovich and many others.

In the Byelorussian ballet company there are 90 ballet-dancers, among them 30 are soloists, ten of them have honorary titles. The head of the troupe is V. Yelizariiev,

one of the leading balletmasters, Honoured Artist of the Republic, laureate of the All-Union Competition. There is quite a number of gifted artists among the leading soloists and the young artists in the company.

The names of many Byelorussian balletmasters are known abroad. L. Brzhozovskaya and V. Sarkisian, People's Artists of the BSSR, U. Troyan and N. Pavlova, Honoured Artists of the Republic, T. Yershova, L. Sinelnikova and A. Martynov, laureates of the international competitions, soloists V. Komkov, O. Lappo, L. Terentieva and V. Ivanov visited many countries in Europe, Asia, Middle and Near East, South and North America.

The majority of students after leaving the Minsk Choreographic Specialized School join the Byelorussian Ballet Company. Teachers and balletmasters N. Davydenko, People's Artist of the BSSR, D. Aripova, A. Smoliansky try their best in training of ballet artists.

The Byelorussian Ballet visited Hungary in 1974 and Poland in 1976.

From the 1st days of its existence the Byelorussian national ballet has been connected with the great Russian choreography. Its goal is to preserve the undying pearls of choreography, to create new performances in which the poetry is connected with true life, philosophy is combined with emotions and the romantic side of our time. Today the specialists say that the Byelorussian ballet is one of strongest, most interesting and perspective companies in the USSR.

Byelorussian Poetry

Pilip Pyastrak was born in 1903, in the village of Sakoutski, in the Grodny province. He took up several professions. He was an active participant in the underground movement in Western Byelorussia, and was imprisoned for 11 years by the Polish landlords. In 1939 he was liberated by the Soviet Army, and in 1940 was elected deputy to the Supreme Soviet of the USSR (first convocation). During the Great Patriotic War he took part in the partisan movement.

His first verses were written in prison, in 1927. He has published two collections of verses. He now works mainly in the field of prose, and is the author of many stories and novels.

He is an Honoured Worker of Byelorussian Culture, and laureate of the Yakub Kolas Literary Prize.

PILIP PYASTRAK

MAUSOLEUM
Tread prudently here, as befits.
Bow your head in the tranquil twilight.
Read the thoughts of those lowered lids,
Look well and long, and be silent.

You will hear through the era's breeze
Generations go noisily stepping.
From the stars crowns of glory they
weave....
He is sleeping. Immortal sleeps Lenin.

Lenin sleeps. He lives ever with us!
In his tracks the horizons grow spacious.
Man's oppression is stamped in the dust,
And we all become more courageous.

Tread prudently here, as befits.
Let the moments in silence find ending,
In the light of these lowered lids,
On Mausoleum wall a-trembling.
1939.

PERE-LACHAISE CEMETERY
(From the cycle "Travels in France")
Above the wall is hanging
the chestnuts' quiet blaze....
Like arms their boughs on high arise,
where dumb in tortured anguish
she gazes out — the crucified —
the Commune....

This is PÈRE-LACHAISE.

It seems to me my many years have gone
back there, long, long ago,
upon the path they trod, and carried on
the one great thing we know
which in their hearts was seething,
whose power grew into being
'neath Lenin's light aglow.
The years and whirlwinds over continents
go storming
with rousing uproar of the people's
barricades.
They build a monument to those,
who in close order
were first to meet the bullets,
the cannonades.
They fell beneath the hail of lead
in masses,
those heralds of great spring's
awakening gleams,
for bright clear skies, for sunlight's
warm caresses,
for all humanity's cherished golden
dreams.
And I have come with love to bow
before them,
to press those days of struggle to
my heart,
and to remember conflagrations o'er them,
when Paris Communards began their
march.

1961

'KOLOSOK'

A new kindergarten/creche for 150 kids has been built by the local collective farm in the village of Sorochi in Lyuban District, Byelorussian SSR) in keeping with the farm's socioeconomic development plan.

The establishment is housed in a number of multicoloured, toylike, single-storey cottages standing on the shore of a picturesque lake. Each has a spacious dormitory, a dining-room,

— Александр Міхайлавіч, у адным са сваіх выступленняў вы выказалі сумненне, што пасля «Я з вогненнай вёскі...» калі-небудзь возьмецца, асмельцеся пісаць пра вайну што-небудзь «мастацкае». І тым не менш напісалі, як нам вядома, рыхтуецца публікаваць. Якая гэта аповесць, пра што, і што змусіла напісаць яе?

— Вайна выцяла нашу памяць на ўсё жыццё, і мы ў сваёй працы да тэмы вайны вяртаемся зноў і зноў, колькі б ні заракаліся... Але пасля работы над дакументальнай кнігай пра беларускія Хатыні сапраўды было такое пачуццё: што можа значыць твой раўчочок перад гэтым морам і бяздоннем народнай трагедыі, праўды, памяці? Што ты яшчэ можаш расказаць свету пра вайну пасля іх — жанчын з Хатыняў ці блакаднага Ленінграда?

Адзін рускі крытык выказаў гэта так, калі працягаў апублікаваныя «Октябром» хатынскія гісторыі: «Мне зараз смешна чытаць успаміны (назваў аўтара) пра тое, як трыццаць гадоў назад непадалёк ад яго асобы разарвалася бомба!»

Хоць мая новая аповесць «усё пра тое ж», але тут я не сапернічаў з народнай памяццю. Узяў тое, што за яе абсягам, перад чым і яна таксама спынялася ў недаўменні, з разгубленасцю, з пакутлівым пытаннем: «Як маглі яны і хто яны, гэтыя людзі, калі яны гэта рабілі?» Аповесць, тэму доўгі час вызначаў напрамкі, адкрыта: «Карнікі». У «Хатынскія аповесці» і ў нашай калектыўнай кнізе «Я з вогненнай вёскі...» расказана пра тых і тых расказаўцаў, каго забіваў. А тут — пра тых, хто забіваў. Амаль восьм гадоў, пакуль працаваў над аповесцю, глядзеў у мінулае праз гэтую тэму, праблему, а мінулае з гадамі не аддалялася, а быццам набліжалася. Узбуйнялася, даганяла. Пакуль не абрынулася на свядомасць і сумленне зямлян кампучыйскім кашмарам!...

Ды што ж гэта за з'ява такая — гэтыя масавыя, арганізаваныя злачынствы, здзяйсняемыя людзьмі (як бы мы іх ні называлі), і ці можна спасцігнуць гэта ў мастацкім творы, г. зн. псіхалагічна, цераз псіхалогію? І ці трэба гэта спасцігаць, дзеля чаго?

Тое, што рабілася, напрыклад, у Беларусі ў гады фашысцкай акупацыі, можна вызначыць як «атамную вайну звычайнымі сродкамі». Па кровававым рахунку, выніку: забіты кожны чацвёрты жыхар (а ў некаторых мясцовасцях — кожны трэці), дзесяткі гарадоў знішчаны, спалена больш чым дзевяць тысяч вёсак і шэсцьсот з іх — разам з людзьмі!.. І ўсюды працавалі яны — карнікі. Колькі ж павінна было іх быць, забойцаў-выканаўцаў! А за імі стаялі забойцы-тэарэтыкі, натхняльнікі, што распараджаліся са сталіцы «тысячагадовага рэйха» жыццямі, лёсамі мільёнаў людзей! Куды ўцячы ад гэтага пытання, ад праўды, калі ўжо заявіў аб сабе і азіяцкі варыянт той жа з'явы? Зброя забойства самая дапагонная — матыкі, а вынік яшчэ больш «атамны» — быццам нейтронныя бомбы лопаліся! І накіроўвалі гэты «матычны фашызм» таксама «тэарэтыкі» і таксама з далёкай, чужой сталіцы...

На нейкай стадыі работы назва рэчы змянілася, і нават жанр: «Гіпербарэі. Дакументальна-фантастычная аповесць». (Сам да гэтага прывык ужо і збіраюцца такое прапанаваць).

Яна сапраўды дакументальная, гэтая аповесць, у сваёй аснове: былі, жылі на Магілёўшчыне Боркі — вёска з сямі пасёлкаў у 1830 жыхароў, і быў, дзейнічаў «спецбатальён» Оскара Дзірлевангера, які забіў гэтую, самую вялікую, страшную з беларускіх Хатыняў і яшчэ каля двухсот вёсак...

За ўсім гэтым — дакументы. Ну, а «фантастыка» — у тым толькі сэнсе, што наша свядомасць нават «дакумент» не гатова прызнаць, прыняць, калі ён сведчыць аб такой праўдзе. І чым больш рэальна, тым больш фантастычна...

Але і назва аповесці вымагае вытлумачэння. Быў, існаваў, сцвярджаюць гісторыкі, такі народ — гіпербарэі, гіпербарэйцы, жылі ці то на поўнач ад светлага, цёплага антычнага свету («бр-р, барэі!»), ці то ў далёкай Азіі — ніхто дакладна не ведае. За словам гэтым — гістарычная пушчэчка. Вось таму і паяўляецца спакун

са запойніц яе сваім уласным зместам, нанова. Да рэвалюцыі нават часопіс выдаваўся з такой назвай: «Гіпербарэй». А ў Фрыдрыха Ніцшэ яны — папярэднікі звышчалавека. («Тут быць урачом, тут быць няўмольным, тут дзейнічаць нажом, — гэта павінны мы, гэта наш род любві да чалавека, з якім жывём мы — філосафы, мы — гіпербарэі...»). «Штурмбатальён» Дзірлевангера фігурыраваў і на Нюрнбергскім працэсе. Там прагучала і слова: «эксперыментальны» — пры допыце аднаго з набліжаных Гімлера, начальніка штаба «па барацьбе з партызанамі» Бах-Зялеўскага. Маўляў, для работы па скарачэнні славянскага насельніцтва пачалі фарміраваць такія вось «спецкаманды» — з крымінальнікаў, забойцаў, падонкаў самых розных нацыянальнасцей. Не абыходзячы і мясцовых фашыстаў у тых краінах, дзе трэба было працаваць. Сваіх ужо не хапала: занадта шыроказахонныя былі планы і шмат работы!

ДУМКУ ВЫРАШЫЦЬ

Алесь АДАМОВІЧ
адказвае на пытанні «Літаратурнай газеты»

Фашызм заўсёды спрабаваў (і цяпер спрабуе) «інтэрнацыяналізавацца». Хоць, здавалася б, як гэта магчыма, калі ўсе фашысты «сваю» нацыю аб'яўляюць адзіна вяртай павягі і нават існавання? Але класавы эгаізм, міжнародная нянавісць гэтых падонкаў (на іх называў Томас Ман) да рэвалюцыйных сіл аказваюцца мацнейшымі і за іх логіку, і нават за нацыянальны эгаізм. «Спецбатальён» Дзірлевангера — які існаваў рэальна і той, што ў аповесці — і ёсць такі востры эксперыментальны, карычневый «інтэрнацыянал» забойцаў у дзеянні. Калі фашызм знікне, будзе знішчаны, гаварыў Хемінгуэй, акажацца, што яго гісторыя — гэта гісторыя забойстваў, забойцаў і толькі. Так, гэта гісторыя. Але яе спрабуюць тварыць нанова на самых нечаканых кантынентах. Каб быць гіпербарэем, неабавязкова жыць у 30 — 40-я гады ў Еўропе ці ў 70-я ў Азіі. Дастаткова ім быць!..

Дык што ж адбываецца з тымі, хто становіцца ці каго робяць «гіпербарэем»? Што ў іх вынішчаецца, а што ўкараняюць? Як гэта адбывалася — якая механіка і працэс расчалавечвання чалавека? Што «спрацоўвала» ў ім самім і як яго зацягвала ў страшэнную машыну, якую бесперапынна ўдасканальвалі і адладжвалі «тэарэтыкі»? Пра гэта перш за ўсё аповесць «Гіпербарэі».

Не ведаю больш дакладных слоў пра гэтую з'яву і, можа быць, самых неабходных сэння, чым востры гэты талстоўскія:

«Калі можна прызнаць што б там ні было больш важным з пункту чалавечкалюбства, хоць на адну гадзіну і хоць у якім-небудзь адным, выключным выпадку, дык няма злачынства, якое нельга было б здзейсніць над людзьмі, не лічачы сябе вінаватым...».

Па кнізе «Я з вогненнай вёскі...» мы зрабілі пяць дакументальных фільмаў: чатыры — кінарасказы ахвяр генацыду, адзін — ён называецца «Апошнія слова» — пра забойцаў, якія прайшлі «школу» накітавалі дзірлевангераўскай. (Рэжысёр фільмаў — Віктар Дашук). Жудасна назіраць, як і цяпер, праз трыццаць з гакамі гадоў, спрацоўвае ўсё той жа ўнутраны «механізм»: любой цаной доўжыць існаванне, нават калі жыццё страціла чалавечы сэнс! На гэтым многае засноўвалася ў батальёне Дзірлевангера. Адбіралі ў чалавека ўсё: Радзіму, радню, мінулае, будучыню, само імя. Тым, што прымушалі (а ён згаджаўся!) забіць дзіця, жанчыну. А яму пакідалі адно толькі існаванне. Але каб яно доўжылася, трэба было ўвесь час яго выкупляць, плаціць — чужымі жыццямі. І ён плаціў, а за сваё жыццё чапляўся з тым большай прагнасцю, чым яно страшнейшым рабілася... І востры цяпер, праз тры дзесяцігоддзі канчаткова рушыцца не па праву працягае сярод звычайных людзей жыццё ўчарашняга «звышчалавека». (О, як гэта бясконца шмат, аказваецца,—

быць звычайным). Ужо і дзеці яго, што нарадзіліся і выраслі за гэты час, даведаліся, хто і што ён — іх бацька. Ад іх ведання і анямеласці трэба было б скрозь зямлю праваліцца, а яго, гіпербарэя, грызе не гэта, а ўсё тое ж: як прадоўжыць існаванне!.. Чужымі жыццямі плаціць за сваё было і лягчай, і больш звычайна. А зараз сваім — за чужыя! Не гатовы. І якая выкрутлівасць у самапраўданні, калі быццам асуджаюць сябе словамі. Ці не гэта ж «механіка» давала магчымасць, дазваляла ім жыць як нічога і не было сярод людзей і нават гадваць дзяцей? («Якіх я, — сарамліва выціскае з сябе прызнанне, — востры такіх, калісьці расстрэльваў»).

Сярод іх — нават жанчыны трапляліся! Але, аказваецца, батальён фарміруюцца, можна сфарміраваць з такіх асобін. Пра гэта мы таксама чыталі: «За 20 кіламетраў ад Лаанка знаходзіцца в'етнамскі гарадок Батсат. Захапіўшы яго, сабралі ўсіх дзяцей горада на гандлёвую плошчу. Накамі,

шпалямі ім адсякалі галовы, рукі, ногі... Неверагодна, але гэта рабілі... жанчыны. Кітайскія жаночы батальён выразаў усіх дзяцей у Батсэце».

Адзін са шляхоў такога «прагрэсу» па-гіпербарэйску — сусветнае ўкараненне «ідэй». Зброя яе мага скарачальная, ідэя як мага карацейшая! А самая выпрабаваная і кароценькая з іх: мы заўсёды, ва ўсім і перад усімі маем рацыю, таму што гэта мы! Мы — белыя, мы — жоўтыя, мы, мы, мы, у нас — самы-самы!.. І мы заклікаем усіх «даць урок»!

І востры з чалавека пачынае вылазіць істота, якую невядома як і назваць, а таму назавём хоць бы так — гіпербарэі! У іх свая «шкала каштоўнасцей», узаемаацэнка: «Калі вярталіся з Борак дадому, тосцьці расказаў, што Русецкі Андрэй расстрэляў па загаду шарфюрэра цэлую сям'ю. Тады ж усе смяяліся, што калі Русецкі расстрэльваў, у яго дрыжалі рукі» (з паказанняў былога карніка).

Каб апусціць чалавека ў бездны катаўства, узводзілася доўгая лесвіца фюрэрства: ад ротэн-шар-обершар-гаўптшар і інш., і інш. фюрэраў — ажно да «проста фюрэра» Адольфа Гітлера. Ён у аповесці таксама «самаспавядаецца» па-гіпербарэйску — у раздзеле «Чым вышэй малпа ўзбіраецца па дрэву, тым лепш відаць яе азадак». Ёсць у людзей такая прымаўка.

— Вы спасылаецеся, Александр Міхайлавіч, на думкі і аўтарытэт Талстога і гэта, вядома, зразумела: літаратура, у тым ліку і беларуская, калі ўстае пытанне аб псіхалагічнай складанасці жыцця, зноў і зноў звяртаецца да вопыту Талстога. У чым, на ваш погляд, заключаецца вернасць сучасных пісьменнікаў талстоўскай традыцыі ў паказе чалавека на вайне?

— Мне здаецца, што наш час у больш ставіць пытанне аб сумешчаным уздзеянні Талстога — Дастаеўскага на літаратуру наогул, а на «ваенную» — асабліва. «Паралельныя» шляхі звышненіяў калі не сышліся, дык значна зблізіліся ў часе. І галоўнае, што іх збліжае ў нашым успрыняцці, — спалучэнне чалавека і чалавечтва ў адзінай трывожнай, аграмаднай думцы: як чалавеку жыць з людзьмі, па якіх законах добра і зла, што абячае пагібель, а што — выратаванне? Занадта многае абвастрылася (і многае праяснілася) з таго, што і Талстой, і Дастаеўскі, кожны сваім шляхам, выявілі ў свеце і ў чалавеку. Выявілася і сышлося ў нашым часе столькі і такое, што нам ужо мала аднаго Талстога ці аднаго Дастаеўскага.

Гэта калі пра сённяшняе іх уздзеянне на літаратуру. Але, вядома ж, сучасныя ваенныя пісьменнікі не аднолькава «размешчаны» ў адносінах да «двуглавога Казбека»: адны — «з боку» Талстога, другія — «з боку» Дастаеўскага. І, зразумела, зольны перамяшчацца, як, напрыклад, Васіль Быкаў, які, пачынаючы з «Сот-

нікава», — усё бліжэй да вопыту і праблем менавіта Дастаеўскага.

Сярод нязжытых і небяспечнейшых супярэчнасцей і праблем веку — усё той жа стары шавінізм і агрэсіўны нацыяналізм, якія сёння маскіруюцца, ахвотна ўбіраюцца ў «сацыялістычныя» апараты. (Чым не грэбаваў, дарэчы, нават германскі нацызм). Не хто іншы, як Талстой, назваў нацыяналізм і шавінізм, прыкрываемыя «патрыятызмам», — «апошнім прыстанішчам нягоднікаў». Ці не з-за гэтага ўкрыццё выскокваюць і накідаюцца — зноў і зноў! — на людзей тыя самыя «карнікі-гіпербарэі»? А сцены ўкрыцця, прыстанішча, за якімі хаваюцца былія і плодзяцца будучыя «гіпербарэі» — з чаго яны складзены, узводзяцца? Ці не з забабонаў і сумленных людзей, іх бяспамяці і няздольнасці хоць бы часам паглядзець на саміх сябе вачамі суседзяў, збоку? Усе перад усімі заўсёды маем рацыю! А хто ж крывадушлі? Толькі не мы! Неяк давалася гутарыць з адным турэцкім журналістам, і ён вельмі здзіўляўся, што «немцы маглі такое вытвараць, пра што вы напісалі». (Ён працягаў апублікаваныя «Октябром» дакументальныя расказы пра зверствы нацыстаў у Беларусі.) Чалавек не разумеў, распытваў, а мяне гняло інашэ: ён жа зусім шчыра не помніць, забыў тую страшную гісторыю, якая вядома свету як «армянская трагедыя»! А забыў, не памятае таму, што памяць гэтая не-прыемна яму...

Восенню 1978 года мы, невялікая група літаратараў, «звязаных з кіно», пабывалі ў ФРГ — па запрашэнні прагрэсіўнай пісьменніцкай арганізацыі «Когэ». Сустрэкаліся з чытацкай і глядацкай аўдыторыяй, з пісьменнікамі і студэнтамі, бывалі дома ў добрых і гасцінных людзей у Міндэне, Ерлангене, Нюрнбергу, Мюнхене. Увогуле ўражання ад людзей, што нас прымалі, самыя добрыя, а гаворкі, нават спрэчкі — таму што і мы не бянтэжыліся гаварыць, расказаць, напрыклад, пра нашы Хатыні — усё праходзіла без прадуманасці, з жадаанем пачуць адзін аднаго. І тая застольная гісторыя, пра якую я хачу расказаць, не была якімсьці выклікам ці жадааннем зняважыць чыесці пачуцці — ды нічога такога! Яна тым і павучальная, што людзі, зусім добрыя, размычлівыя, прадэманстравалі і выявілі, як гэта не проста, не лёгка часам бывае — адзін аднаго пачуць і зразумець. Валянцін Яжоў загаварыў аб тым, што ў ГДР будзе ставіцца нямецка-савецкі фільм, дзе расказваецца пра берлінскага хлопчыка, яго вачамі — агонія сталіцы фашысцкага рэйха і г. д. І востры, удача! Адзін з нашых гасцінных гаспадароў — якраз такі былы берлінскі хлопчык!.. Што, як вы памятаеце? — нам, вядома, цікава. З брацікамі і сястрычкамі, з маці сядзелі ў падвале, а ўсё абрушвалася, дым, полымя... І раптам дзверы расчыніліся: на парозе салдат з аўтаматам і ў вушанцы! (Бог яго ведае, можа, і быў у вушанцы? А можа, таму, што ў жаху чакалі такога: па плакатах!) Зайшоў, нічога і раптам ускінуў аўтамат і застрэчыў.

— Па вас?!
— Па партрэту. Бацькаў партрэт. Скажаў пра бацьку, і на вачах — слёзы, голас асекся. Неадшпуюшыя дзіцячая ці ўжо дарослая крывадушча. За бацьку, за партрэт? Ці за пераможны страх?

Я не стрываў, усё-такі беларус!
— Не па дзеях, а па партрэту!
— Ага...
— У мундзіры быў? Бацька ваш?
— Так, вядома...
— А вы не падумалі — не тады, зараз — што недзе ў Беларусі ці на Украіне такі востры і мундзіры таксама прастрачыў — але не па фотаздымках, а па жывых дзеях? І гэта маглі быць дзеці таго салдата ў вушанцы.
— Мой бацька?!
Было, вядома, але каб «мой бацька»!.. А чые ж бацькі і рукі ўсё гэта натварылі?

Як гэта не лёгка, не проста чалавеку выйсці за межы свайго і свайго народа вопыту, каб сумесна з іншымі шукаць выйсця з «лабірынту тысяч чагоддзяў», але не па-ніцшэанску, не з нажом у зубах шукаць, не па-гіпербарэйску, а па-чалавечы... Сам час прымушае, і чалавек, чалавечтва выявіць знайсці абавязаны.

САТЫРА

У мінскім выдавецтве «Навука і тэхніка» выйшла кніга А. Фядосіка «Праблемы беларускай народнай сатыры». Даследаванне ўяўляе вялікую цікакасць не толькі для фальклорыстаў, а і для ўсіх тых, хто працуе ў літаратуры і мастацтве, на ніве культуры, лічыць сябе яе прыхільнікам. Бо прафесійнае мастацтва заўсёды жылася народным, развівалася і квітнела на яго паэтычнай аснове.

За аб'екты даследавання сатыры і гумару А. Фядосік абраў тры асноўныя кірункі фальклору: сатырычную прозу, народную лірыку і драму, хаця аўтар і не выпускае з поля зроку таксама прыказкі і прымаўкі, анекдоты, балады і іншыя віды народнай творчасці.

Аўтар слухна сцвярджае, што выяўленню ідэяна-сатырычнай накіраванасці твора садзейнічае камічны эфект, прыёмы стварэння якога іматэрыяльны: паказ незвычайна «смешных» дзеянняў і ўчынкаў персанажаў праз своеасаблівую казачную мастацкую дэталізацыю, праз недарэчны канфлікт і г. д. Матывы сатырычнай народнай прозы багата выкарыстоўвалі беларускія паэты і пісьменнікі В. Дунін-Марцінкевіч, Ф. Багушэвіч, Я. Лучына, А. Гурывіч, М. Багдановіч, Я. Купала, Я. Колас, К. Крапіва, П. Броўка, П. Глебка, У. Дубоўка. Спіс імён можна значна падоўжыць. Непасрэдна з праблемай фалькларызму звязана і пытанне пра нацыянальную своеасаблівасць літаратуры.

Найбольш дасцінна паэтызуюцца ў народнай паэзіі ідэалы людзей працы, жаніх і нявеста, дзеці, майстры сваёй справы, асілі, волаты, дужыя і здаровыя людзі, а таксама з'явы прыроды.

У кнізе А. Фядосіка на аснове багатага і разнастайнага фактычнага матэрыялу грунтоўна паказаны своеасаблівасці беларускай сатыры і гумару, разгледжана пытанне аб шляхах і спосабах асваення фальклору.

М. МАЛОЧКА.

— Адкуль вы, гараджанка, так добра ведаеце характары, звычкі вясковых кабет?

— Пачуццё народнасці чалавек убірае разам з малаком маці, яе песнямі. Да таго ж, я дзяўчынкай часта бывала ў Докшыцах, дзе жыла бабуля, і ў Чэрвені, на радзіме бацькі. Там я і бачыла вясковых жанчын. Яны падабаліся мне сваёй працавітасцю і сардэчнасцю, тым, як яны размаўлялі, як сустракалі гасцей... Таму я імкнулася паказаць у маіх «сялянскіх» гераях выпакутаваную іх нялёгкім жыццём мудрасць, свежасць пачуццяў і духа. З вялікай павагай і сардэчнасцю я іграла гэтыя характары на сцэне.

— А як вы звычайна працуеце над ролямі?

— Доўгі гэта шлях. Заўсёды стараюся быць сярод людзей. Прыглядаюся, вучуся іх разумець. А на сцэне мне заўсёды хочацца пранікнуць не толькі ў тое, як і чым жывуць мае гераяні, але і як яны думаюць. Дзвесце роляў — лічыце, што пражыта дзвесце жыццяў.

— Хто быў вашым самым строгім суддзёй?

— Я сама. Прыемна, вядома, калі тваю добрую работу адзначаюць калегі, крытыка. Але калі яна атрымліваецца не вельмі ўдалай — чаго ж тут душой крывіць і казаць пахвальнае слова. Тады я сабе самы строгі суддзя. Напэўна, так павінна быць у кожнай творчай працы. Калі мастак, артыст або журналіст стварае нешта — ён павінен адказваць перад сваім сумленнем — ці не схлусіў, ці ў поўную меру сваіх сіл працаваў.

Таленавітая артыстка, маці, бабуля, добры чалавек — такая Стэфанія Міхайлаўна. Талент яе адзначаны высокім званнем народнай артысткі.

Доўга гаварылі мы са Стэфаніяй Міхайлаўнай. Часам званіў тэлефон. Незнаёмыя мне людзі прасілі яе парады, дамаўляліся аб сустрэчы, чакалі яе, хацелі яе бачыць! Ці гэта не шчасце, падумалася мне, — быць партрэйнай людзям...

Таццяна АНТОНАВА.

1919 годзе мяне прынялі ў Таварыства беларускай драмы і камедыі. Потым я з групай хлопцаў і дзяўчат паехала вучыцца ў беларускую драматычную студыю — яна была створана ў Маскве.

Пасля заканчэння вучобы Стэфанія Станюта вярнулася ў Беларусь. Жыццё актрысы складанае, праца патрабуе шмат душэўных і фізічных сіл, часам не мінуць расчараванняў. Я б назвала Станюту незвычайнай жанчынай. Бо яна прайшла праз усе выпрабаванні і заста-

гледачоў. І я не вытрымала, каб не задць Стэфаніі Міхайлаўне пытанне аб тым, што яна лічыць галоўным у сваёй прафесіі.

— Напэўна, акрыленасць, — адказвае яна. — Вам, вядома, даводзілася чуць, як часам гавораць аб чалавеку, што ён, бяскрылы. Але ж чалавек не птушка. Здавалася б — навошта яму крылы? І што значыць акрыленасць? На мой погляд — гэта здольнасць высока мысліць, падымацца над звычайнымі клопатамі і справамі. Здыў-

ЯК ГОРДАЯ ПРЫГОЖАЯ ПТУШКА

ляцца такая ж добразычліва, шчырая ў сваім мастацтве. Аднак што надавала ёй сілы так самаадна служыць мастацтва? Я спытала Стэфанію Міхайлаўну аб гэтым.

— Мастацтва, — быў адказ. Сапраўды, усё сваё жыццё яна аддала тэатру. І цяпер іграе. Есць невялікія ролі, ёсць і галоўныя. Здымаецца ў кіно. Сёння яна на тэлебачанні, заўтра на кінастудыі, паслязаўтра ў тэатры... Перад глядачамі заўсёды такія розныя і непадобныя адна на адну жанчыны — Марыля з купалаўскага «Раскіданага гнязда», Зіна Зёлкіна з камедыі Крапівы «Хто смяецца апошнім», бабуля з п'есы «Я, бабуля, Іліко і Іларыён».

Убачыш іншы раз спектакль або фільм, дзе іграе Станюта, і нават здзівішся дакладнасці, з якой артыстка падае вобразы сваіх гераяў. Асабліва каларытныя яе «вясковыя» жанчыны — вясёлыя, добрыя, жыццярадыя.

ляцца такая ж добразычліва, шчырая ў сваім мастацтве. Аднак што надавала ёй сілы так самаадна служыць мастацтва? Я спытала Стэфанію Міхайлаўну аб гэтым.

— Мастацтва, — быў адказ. Сапраўды, усё сваё жыццё яна аддала тэатру. І цяпер іграе. Есць невялікія ролі, ёсць і галоўныя. Здымаецца ў кіно. Сёння яна на тэлебачанні, заўтра на кінастудыі, паслязаўтра ў тэатры... Перад глядачамі заўсёды такія розныя і непадобныя адна на адну жанчыны — Марыля з купалаўскага «Раскіданага гнязда», Зіна Зёлкіна з камедыі Крапівы «Хто смяецца апошнім», бабуля з п'есы «Я, бабуля, Іліко і Іларыён».

Убачыш іншы раз спектакль або фільм, дзе іграе Станюта, і нават здзівішся дакладнасці, з якой артыстка падае вобразы сваіх гераяў. Асабліва каларытныя яе «вясковыя» жанчыны — вясёлыя, добрыя, жыццярадыя.

Зусім нядаўна я пазнаёмілася са Стэфаніяй Станютай. Але марыла аб гэтай сустрэчы даўно. Помню, калі мы, школьнікі, прыходзілі ў тэатр, я спяшалася купіць праграмку, каб даведацца, ці іграе сёння актрыса. І калі яна ў той вечар выходзіла на сцэну, я сачыла за кожным яе жэстам, фразай. Станюта заўсёды была прыгожай у сваёй адухоўленасці і шчырасці.

А калі я вучылася ва ўніверсітэце, у нас на курсе чытаў лекцыі сын Стэфаніі Міхайлаўны — Аляксандр Аляксандравіч. Іншы раз, калі лекцыі былі вечарам, ён вельмі спяшаўся пасля заняткаў, і мы паспявалі заўважыць у яго руках кветкі: «Спазяюся, сёння ў мамы спектакль», — гаварыў ён. І я ўяўляла, якой шчаслівай будзе актрыса, калі ўбачыць сына ў глядзельнай зале.

І вось, нарэшце, я ў гасцях у Стэфаніі Станюты.

Дзверы мне адчыніла высокая, стройная жанчына. Па ўзросту яна даводзіцца мне бабуляй, але і ў галаву не прыйшло б назваць яе так. Я нават разгубілася. Аб Станюце пішуць як аб старэйшай беларускай актрысе. Імя яе цесна звязана з гісторыяй і развіццём нацыянальнага тэатра. Кароткія факты біяграфіі і творчасці згаданы ў энцыклапедыі, аб ёй многа разоў пісалі мастацтвазнаўцы і журналісты. Дык што я хачу даведацца новага, цікавага? З чаго пачаць?

— Можна прыгатаваць каву? — спытала гаспадыня, відаць, адчуваючы маю збянтэжанасць.

Пакуль яна гатуе каву, я крыху асвойваюся ў яе доме. На паліцах побач з мноствам кніг панастаўлены вырабы з сухіх галінак дрэў, костачак пладоў. Ужо шмат гадоў Стэфанія Міхайлаўна робіць такія рэчы. І дорчы іх потым сваім блізкім, сябрам, знаёмым.

Мне ўтульна ў маленькай сціплай кватэры ў гэтым вышыннім доме. Стэфанія Міхайлаўна жыве тут адна. У сына з сям'ёй кватэра ў другім раёне.

Да актрысы даўно прыйшлі вядомасць, слава, прызнанне

МАСТАК НАРАДЗІЎСЯ Ў КУНІЧНА

— Адам Міцкевіч адлюстраваны мною на Замкавай гары ў Навагрудку. А калі пайсці дарогаю, што ўсёца міма касцёла, які стаіць ля падножжа Замкавай гары, можна трапіць у вёску Кунічна. Гэта ўжо — мая радзіма. Ад Навагрудка да Кунічна — сем верст...

Мастак Сямён Герус стаіць ля графічнага партрэта вялікага польскага паэта Адама Міцкевіча і расказвае аб сваёй творчасці. Мова яго выдае чалавека, якому давялося жыць на «ўсходніх крэсах» былой польскай Польшчы. Дзяцінства і юнацтва будучага мастака прайшлі ва ўмовах нацыянальнага прыгнёту. Пра тры далёкія дні бяспраднага дзяцінства ў Сямёна Пятровіча захаваліся такія ж бяспрадыя ўспаміны. Шмат на якіх малюнках мастака глядач можа ўбачыць эпізоды былога. Вось, напрыклад, графічны ліст «Маё дзяцінства». На ім — узмежак бядняцкага поля, жанчына ў андараку і лапцях, снапок жыта і серп, а побач з усім гэтым — трыножнік, на якім падвешана калыска. Жыня на нейкі момант выпрастала спіну, і выцерла хусцінкай салёны пот (а, можа, нават і слёзы) з твару.

З таго часу, што адлюстраваны на малюнку, пройдзе яшчэ добрых паўтара дзесятка гадоў, пакуль сялянскі хлапчук з вёскі Кунічна ўбачыць на сваёй роднай вуліцы запылены танк і залюбуецца чырвонай зоркай на ім. А маці, шчаслівая і радасная, будзе стаць у людскім натоўпе і шчыра вітаць воінаў-чырвонаармейцаў, якія вераснёўскім днём 1939 года прынеслі ў Заходнюю Беларусь волю, свабоду.

Той юнак, што стаіць ля танка, неўзабаве скончыў Навагрудскае педагагічнае вучылішча, паступіў у Вільнюскі мастацкі інстытут на графічны факультэт, дзе будзе вучыцца ў слаўных літоўскіх мастакоў І. Кузмініса і В. Юркунаса. Аб здольна-

сцях жа і таленце Сямёна Геруса гаварылі не толькі яго студэнцкія работы, але і той факт, што вывучыўшы прапанавалі пасаду старшага выкладчыка ў інстытуце, які ён толькі што закончыў.

У 1953 годзе мастак пераязджае ў Мінск і пачынае працаваць у Беларускай тэатральна-мастацкай інстытуце. Выкладчыцкую работу Сямён Пятровіч удаля спалучае з творчай. Яму ў аднолькавай меры падуладна любая графічная тэхніка — аловак, вугаль, афорт, літаграфія, лінарыт... А тэмай сваіх твораў Сямён Пятровіч выбірае стваральную працу саўвечкіх людзей у час аднаўлення разбуранай вайною гаспадаркі.

З канца 60-х гадоў Сямён Герус цалкам пераходзіць на творчую работу. Многа ездзіць па рэспубліцы, часта бывае за яе межамі. Уважліва ўзіраецца ў жыццё, параўноўвае былы і сённяшні дзень сваёй краіны, свайго народа. І ўсё гэта перакладаецца ім на мову графікі. Нараджаюцца ўсё новыя і новыя мастацкія лісты — афорты, лінарыты, літаграфіі.

Асаблівае месца ў творчасці Сямёна Геруса займаюць Ленініяна і партрэты дзеячаў культуры Беларусі. Вось У. І. Ленін прымае хадакоў з паўночна-заходняй Украіны Расіі. А вось правадыр у сваім рабочым кабінце...

Мастак Герус валодае зайдзросным уменнем трапіна адлюстраваных індывідуальных рысы характару чалавека і выразнай дэталлю падкрэсліць род яго занятку. Паэт Максім Танк і кампазітар Яўген Цікоцкі, змагар за народную волю Кастусь Каліноўскі і партызан С. Ваўдшасяў... Партрэты гэтых і многіх іншых ураджэнцаў Беларусі прадстаўлены на персанальнай выстаўцы Сямёна Геруса, якая экспануецца цяпер у Магілёве і прысвечана 25-годдзю творчага шляху мастака.

А. КАНДРУСЕВІЧ.

Майстэрства самадзейных артыстаў з Палаца культуры шахцёраў Салігорска выклікае захапленне ў глядачоў. Швачка Валянціна САКАЛОВА і шахцёр Сяргей ДЗЯНІСАЎ, якіх вы бачыце на здымку, — салісты танцавальнага калектыву.

Фота Я. ПЯСЕЦКАГА.

ВАКОНЦЫ Ў ПРЫГАЖОСЦЬ

Творы Івана Лука з вёскі Жылічы Камянецкага раёна прыцягнулі ўвагу наведвальнікаў выставак народнай творчасці і самадзейнага мастацтва яшчэ ў 50-я гады. Яго разьбяныя рэльефы выдзяляліся сярод іншых работ своеасаблівай тэхнічай выканання, індывідуальнасцю падыходу, уласнай тэматыкай. Яны не ўражвалі ні памерамі, ні сюжэтам, што для некаторых пачынаючых майстроў з'яўляецца спакуслівай магчымасцю «паказаць сябе». Невялічкія, у далонь ці крыху болей, дошчачкі-рэльефы з грушавага дрэва нагадвалі ювелірныя вырабы, дакладней, разьбу па косці, і не столькі памерамі, колькі характарам выканання. Адлюстраванне амаль не ўзвышалася над фонам, і разгледзець яго як след можна было толькі павярнуўшы бокам да яркага святла. Тады знікала адчуванне плоскасці, з'яўлялася глыбіня, перспектыўнасць. Той, хто ведае, як цяжка ў нізкім рэльефе перадаць адчуванне аб'ёму і прасторы, мог па-сапраўднаму ацаніць майстэрства разьбяра, большасць жа проста любавалася прасценькімі сцэнкамі, узятымі непасрэдна з жыцця. Паляўнічы падсерагае здабывае... Дрэмле на беразе рыбака... Выходзіць з лесу алень... Скрупулёзна адпрацаваны кожная травінка, кожная як быццам не надта патрэбная дэталі, што выклікаюць імкненнем разьбяра да поўнай рэальнасці. Нібы любуючыся прыгажосцю ігры святла на тонка апрацаванай паверхні драўніны, майстар амаль не пакідае гладкіх плоскасцей, набівае іх дробненькімі кропач-

камі ці рыскамі. Адлюстраванні акаймоўваюцца рамкай простага, далікатнага геаметрычнага ўзору.

...Чакаючы Івана Васільевіча, я баўлю час у саўгаснай слясарнай майстэрні. Тут і высвятляецца, што я ведаў толькі адзін бок таленту Лука. Аказваецца, ён на ўсе рукі майстар: і слесар выдатны, і гадзіннік адрамантуе, і наогул любую рэч зробіць. Дык вось дзе разгадка! Відаць, гэта адзін з тых умельцаў-самародкаў, якімі заўсёды была багата наша зямля. А тут яшчэ і пэўныя мастацкія задаткі, дарэчы, вельмі звычайныя на Камянецчыне. Амаль кожны дом тут аздоблены адмысловымі ўзорамі на франтоне, а ў куфрах можна знайсці тэканы і вышываныя ручнікі, поспіцілкі, адзенне.

— Разьбой я займаюся, колькі сябе памятаю, — расказвае майстар па дарозе дадому. — Пасучы кароў, заўсёды нешта выразаў: пугаў, палку, цацку якаю... Пасля вайны стаў выразаць розныя карцінкі на дошчачках з грушы ці яблыні (люблю цвёрдыя пароды, на іх можна перадаць што хочаш, самы дробны малюнак). Тады ж і на выстаўкі трапіў...

Гэтыя работы Івана Васільевіча я добра ведаю па тагачасных публікацыях. І хаця ўжо тады яны выдзяляліся своеасабліваасцю выканання (аж у Маскву на выстаўку іх адправілі), адчувалася, што разьбяра яшчэ не патрапіў на сваю, адметную тэматыку. Ён то капіраваў кніжныя ілюстрацыі, то спрабаваў сябе ў партрэтным жанры, то ствараў рэчы дэка-

ратыўна - прыкладнага характару — табакеркі, ручкі нажаў. І ўжо ў апошні час знайшоў тое, што так доўга шукаў: блізкае і знаёмае яму жыццё навакольнай прыроды, Белавежскай пушчы давала шматлікія сюжэты.

Вось апошнія работы разьбяра, што прыцягвалі ўвагу наведвальнікаў рэспубліканскай выстаўкі Усесаюзнага фестываля самадзейнага мастацтва і народнай творчасці 1976 года.

...Над Белавежскай пушчай узыходзіць сонца, абуджаецца ад сну прырода. А на пярэднім плане — лясная трагедыя: трое галодных ваўкоў апанавалі магутнага дзіка. Такі даволі складаны ў кампазіцыйных адносінах, размешчаны ў некалькіх планах, пабудаваны на спалучэнні дынамікі і спакою сюжэт не кожны адважыцца вырашыць у нізкім рэльефе. Аўтар жа справіўся, можна сказаць, выдатна. Ілюзія глыбіні прасторы поўная, а дынамічныя складаныя, умела перададзеныя ракурсы жывёл сведчаць, што аўтар добра ведае сваіх «герояў».

Праца ў саўгасе дае не надта шмат часу для творчасці. Але Іван Васільевіч ужо абдумвае новыя сюжэты. Нарыхтаваны стосік гладкіх грушавых дошчачак нібы чакае дотыку разцоў, дзесяткі якіх, розных памераў і форм, зрабіў сам майстар. Усё часцей гэтыя разцы трапляюць і ў рукі сыноў — школьніка Мікалая і шафёра Паўла. Праўда, пакуль што яны яшчэ пераймаюць бацьку, але для пачатку творчасці гэта зразумела. Так што, магчыма, у хуткім часе на выстаўках побач з работамі саўгаснага слесара Івана Лука можна будзе ўбачыць і творы яго сыноў. Традыцыйна жыве і развіваецца...

Яўген САХУТА.

НА ЗДЫМКАХ: Іван ЛУК за работай; работа І. Лука «У Белавежскай пушчы».

Фота аўтара.

МАСТАКІ СВЕТУ— АЛІМПІЯДЗЕ-80

У Маскве закончыўся міжнародны конкурс «Плакаты Алімпіяды-80», аб'яўлены творчымі арганізацыямі СССР. Яго вынікі наменціруе старшыня журы дырэктар савецкага выдавецтва «Плакаты» Анатоль ШУМАКОУ.

Тэрмін міжнароднага конкурсу «Плакаты Алімпіяды-80» быў параўнаўча невялікі. Але тым не менш вынікі пераўзышлі ўсе спадзяванні: паступіла каля пяці тысяч твораў плакатнага мастацтва з сарака пяці краін свету, якія праймаюць усе кантыненты.

«Гэты конкурс, так бліскуча арганізаваны, па сваіх маштабах пераўзыходзіць усё падобнае, што было калі-небудзь раней», — заявіў намеснік старшыні журы выдому японскі графік і дызайнер Хігеа Фукуда.

Пераважная большасць твораў прысвечана барацьбе народаў за мір ва ўсім свеце, за разбраенне, за дружбу і супрацоўніцтва. І вядома ж, галоўная тэма плакатаў — фізкультура і спорт, гарманічнае развіццё чалавечай асобы, уклад спартсменаў усіх рас і нацыянальнасцей у справу міру і прагрэсу. Такім чынам, сімвалы спорту і Алімпіяды-80 цесна перапляліся з сімваламі міру і сацыяльнага прагрэсу.

Вынікі конкурсу падводзіла прадстаўнічае міжнароднае журы. У яго склад увайшлі старшыня праўлення Саюза мастакоў СССР Мікалай Панамароў, першы намеснік старшыні Аргкамітэта «Алімпіяды-80» Уладзімір Папоў, лётчык-касманаўт СССР мастак Аляксей Ляонаў, мастак з Японіі Хігеа Фукуда, дацкі мастак Херлуф Бідструп, многія савецкія і замежныя дзеячы мастацтва, алімпійскія чэмпіёны.

Пераможцамі і прызёрамі сталі мастакі амаль 30 краін, якія прадставілі плакаты самых розных мастацка-графічных стыляў і манеры выканання. У ліку прэмійраваных твораў аўтараў з Балгарыі, Венгрыі, В'етнама, Чэхаславакіі, Польшчы, ГДР, Румыніі, Югаславіі, Аўстраліі, Грэцыі, Японіі, Іспаніі і іншых краін.

Тры першыя прэміі былі пераважнай колькасцю галасоў прысуджаны плакату маскоўскіх мастакоў Міхаіла Мануілава і Мікалая Папова, серыі плакатаў ленинградца Анатолія Кармацкага, серыі плакатаў японскіх мастакоў Кавадзу Хідэа, Мацумота Сігэа, Ісінасава Харутома і Кісімота Кэн.

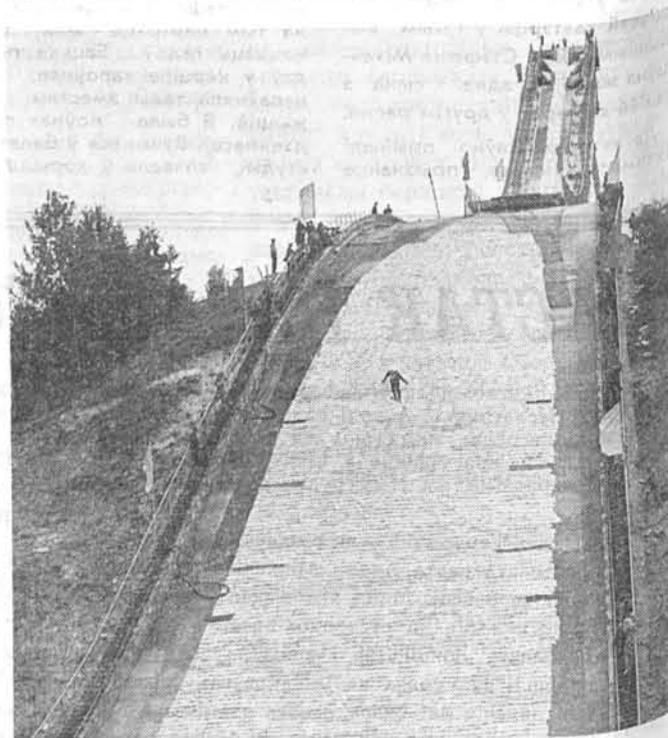
Шасці другіх прэмій удастоены мастакі з ГДР, Балгарыі, СССР, Польшчы, Фінляндыі.

Дзесяць трэціх прэмій атрымалі мастакі з В'етнама, Манголіі, Іспаніі, Кубы, Грэцыі, Турцыі, Венгрыі, Румыніі, Чэхаславакіі і СССР.

Савецкімі грамадскімі арганізацыямі, рэдакцыямі газет, выдавецтвамі былі ўстаноўлены 26 спецыяльных прызоў за лепшае вырашэнне той або іншай тэмы. Выдавецтва «Плакаты» заснавала звыш сарака прызоў за эмацыянальнае і яркае раскрыццё алімпійскай тэмы.

Журы міжнароднага конкурсу «Плакаты Алімпіяды-80» падвяло вынікі, але работа над алімпійскім плакатам працягваецца: Выдавецтва «Плакаты» выпускае да Алімпіяды-80 лепшыя плакаты тыражом у сотні тысяч экзэмпляраў.

Намываецца шырока распаўсюдзіць алімпійскія выданні ў СССР і за рубяжом. Плакаты з сімваламі Алімпіяды-80 чакаюць на ўсіх кантынентах.

На спартыўным комплексе ў Раўбічах пад Мінскам пабудаваны трэці трамплін. Гэты 60-метровы гігант адпавядае патрабаванням міжнародных стандартаў. Ён мае штучнае пакрыццё, якое дае магчымасць спартсменам трэніравацца круглы год.

НА ЗДЫМКУ: новы трамплін у Раўбічах.

КАСМІЧНАЕ БРАТЭРСТВА

«Вітае вас Польшча!» — такую назву далі польскія кінадакументалісты аб'яднання «Чалуўка» каляровай стужцы, якая расказвае пра подзвіг экіпажа касмічнага карабля «Саюз-30» Пятра Клімука і Міраслава Германшэўскага. Спэцыяліст-рэжысёр Багдан Свенткевіч, апэратар Мечыслаў Іваніч-

кі і ўся здымачная група імкнуліся адлюстраванне выдатнае майстэрства касманаўтаў, іх узаемаразуменне, працавітасць і шчырую дружбу. Кінакамера зафіксавала ўрачыстую патрыятычную маніфестацыю, у якую вылілася сустрэча П. Клімука і М. Германшэўскага на польскай зямлі — радзіме вялікага Каперніка. Надзвычай хваляюць эпізоды фільма, дзе аднаўляюцца кадры сумеснай барацьбы савецкіх і польскіх воінаў за вызваленне еўрапейскіх краін ад фашызму. Краіна эпізод наведвання П. Клімуком

упершыню ў жыцці магільні ў горадзе Радаме, дзе пахаваны яго бацька гвардыі радавы Ілья Клімук, які загінуў у баі ў 1944 годзе ў гэтых мясцінах.

Грамадскасць і крытыка ПНР адзначаюць высокую якасць здымкі і умелы рэжысёрскі мантаж дакументальнай стужкі. Штогоднік «Экран» у № 29 піша, што фільм «Вітае вас Польшча!» — гэта хваляючы дакумент сучаснага разумення патрыятызму і братэрства народаў.

Р. КАЛЯДА.

Гумар

— Як ты думаеш, я павінна падтрымліваць з ім знаёмства тут, у горадзе? Мы ж сустрэліся на курорце, і я яго мала ведаю.

— Але ж ты згадзілася выйсці за яго замуж?

— Так, але больш нічога не было.

— Муж і жонка спрачаюцца за абедзеным сталом.

— Зноў табе не падабаецца

абед, — абураецца жонка. — Колькі можна цягнуць гэты вечны прыдзіркі, дакоры! А раней жа, да нашага вяселля, ты кляўся, што гатоў памерці дзеля мяне.

— Няўжо?

— Ты тысячы разоў гаварыў мне аб гэтым!

— Што ж, — цяжка ўздыхае муж і хрысціцца. — Тады прыдзецца з'есці гэтыя катлеты.

— Цэлыя два месяцы ты не

можаш вырашыць, якую машыну купіць! А мне зрабіў пранову праз тры дні пасля знаёмства!

— Разумееш, Эльза: купля машыны — справа сур'ёзная.

— Дарагі, хутка каляды... Ці не пайсці нам паглядзець што-небудзь з футра?

— Выдатная ідэя! Толькі трэба слязацца, а то запарк хутка закрывецца.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі. Зак. 1294